

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה.....1
- ב. ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא.....1
- ג. מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה ... שמתכסה בהן בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה.....2
- ד. מותר בלאות אלמנה ליורשיו.....4
- ה. אוכלת ממש ... עמו לילי שבת בשלמא.....4
- ו. ישראל קדושים הן ואין משמשין ממותיהן ביום ... בבית אפל מותר.....5
- ז. זן קטני קטנים עד כמה עד בן שש.....5
- ח. קטן בן שש יוצא בעירוב אמו.....7
- ט. מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב.....8
- הדרן עלך אף על פי.....8
- א. מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה הוא אוכל פירות בחייה.....9
- ב. בושתה ופגמה שלה ... בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו ינתן מיד ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.....9

דף סה.

א. לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה

אכסנאי¹ אסור לשמש אפילו כשכל בני הבית ישנים, שאינו דרך צניעות שירגישו בו, ואם ייחדו לו ולאשתו בית או חדר² מיוחד שלא יהיה לבני הבית עסק שם³ מותר, ובלבד שלא יישן במצעים של בעל הבית שמא יצטרך לו ויבאו לקחתו, אי נמי שמא ירגיש בליכולך שכבת זרע.

ב. ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא

¹ שו"ע ונו"כ אבע"ז כה ז או"ח רמ"ג

² מ"ב נא כא"ר ודלא כמנ"א

³ מ"ב שם נ

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

בכלל חיוב המזונות שחייב אדם לאשתו נכלל גם⁴ מעט⁵ יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, ואם היתה מניקה נותן לה יין בכל מקום מה שנוהגין לשתות ליום ולא יותר מכוס אחת⁶, שכיון שהיא מניקה צריכה יותר להחזיק עצמה להרבות החלב. וי"א שנותנים אף יותר מכוס אחד כשצריכה לכך⁷.

דף סה:

ג. מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה ... שמתכסה בהן בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה

הותרה מכסף המזונות שנתן לה בעלה בכך שצמצמה וקנתה בזול⁸ הרי הם של בעל⁹. אבל אם צמצמה ואכלה פחות משבעה המותר שלה. אולם מה

⁴ שו"ע ונו"ב אבה"ע"ז ע ג

⁵ ע' בר"ן שתמה על הרי"ף למה השמיט הא דאמרו בנמ' רגילה לשתות ב' כוסות בפני בעלה פוסקין לה שלא בפני בעלה כוס אחד ואם רגילה בפני בעלה בכוס א' או שלא בפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר כי היין מרגיל לתאווה וע"כ כ' הרמב"ם נותנין לה מעט יין ומוזה משמע קצת דגם הרמב"ם מירי באשה האוכלת בפני עצמה. ח"מ שם ד ועיין ב"ש ד

⁶ יותר מכוס אחד אין נותנין דהא אמרינן ששני כוסות הם ניוול לאשה. ח"מ ה

⁷ מה שהביא הח"מ הוא בשאר אשה. אך מניקה שאני כיון דצריכה ליין אין חוששים לתאו' זנות. ב"ש שם ה
⁸ רמ"א שם סימן ע סעיף ג, וכדגול מרבבה כתב דהיינו שצמצמה וקנתה בזול, אבל אם קימצה מעיסתה ואכלה פחות משבעה הוא שלה, וציון לדברי המשל"מ (פי"ב מה' אישות הי"ג) שכ"כ בשם התוס' (נזיר דף כד ע"ב ד"ה שקימצה). ועיין בשו"ת תשובה מאהבה (סימן עח) שאל מהגאון בעל הגנו"ב באשה שמחמת קטט לא היתה דרה עם בעלה והקציבו לה הב"ד מזונות עפ"י הגמרא והשו"ע, ועתה נשאר להאשה מעות ואומרת שקימצה מפיה וסבלה רעבון, שאפשר שהוא שלה ובסימן פ (שם) ובסימן פב הזור התשובה מאהבה ודן בהלכה זו, והביא מדברי הבי"ש (בסימן ע ס"ק יח, וגם הדגומ"ר רמז להם) שכתב גבי מכרה למזונות והמעות היו ראויים למזונותיה ודחקה עצמה וצמצמה ששייך לה המעות, ע"כ, ולא הזכיר דברי הרמ"א דלעיל שמותר מזונות של בעל, אלא שאפשר לחלק בין משרה ע"י שליח להלך בעלה למדה"י, או אפשר דהרמ"א איירי כשהמעות עדיין ביד השליח, משא"כ כשהמעות בידה אין מוציאין ממנה, עיין שם.

⁹ בשו"ת אנרות משה (אה"ע"ז ח"א סימן קו) כתב להסביר מ"ש הר"ן בשם הירושלמי דהא דמותר מזונות לבעל הוא מדין מציאה, משום שמכיון שהיתה יכולה להוציא כל המזונות הרי שאינם של בעל, אלא דמ"מ זכה הבעל מחדש במותר כדין שאר זכות בעל בנכסי אשתו, ולא גרע ממציאה, ואף לסוגיא דידן צריך לומר דאע"פ שאינו מדין מציאה, מ"מ הוא מדין מעשי ידיה, שגם הצמצום הוא ע"י מירחקה שדומה למעשי, דומיא למי שיתן לה שכר עבור שלא תאכל, דודאי הוי בכלל מעשי ידיה, ומכיון שהוא ע"י הדחק, גם זה כהעדפה ע"י הדחק, שדעת הב"ח שהוא לעצמה, ועי"ש שדן אם יש לבעל פירות ממה שצמצמה.

ויש לדון אם אכלה האשה על שלחן אחרים או קרובים שהזמינו אותה לארוחה או לשבתות, אם אותו מותר שייך לה, דזה פשוט דלא דמי לדחקה והרעיבה עצמה שכתב הגנו"ב שיכולה לומר ע"ד שיהא לבעל לא עשתה, אבל מ"מ אינו דומה להוולו מזונות או שאינה רעבתנית, דשאני התם שהוברר שזהו מזונותיה ואינו חייב יותר מזה, משא"כ הכא שבאמת היתה צריכה למזונות אלו אלא שקיבלה ממישהו אחר ועוד יש לעיין כשחלתה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

שלא אכלה ממזונות שהביא לה בעלה וכשסמוכה על שולחנו הרי הם של בעלה בכל מקרה¹⁰.

ואם היא בבית אביה או בבית אחרים ואכלה על שולחנם, ובעלה שלח כסף למזונותיה הרי הם שלה לעשות כרצונה¹¹.

נותר לה מבגדיה יותר משצריכה הרי הם שלה שתוכל ללבוש אותם בכדי שלא תתגנה על בעלה¹².

בגדיה ותכשיטיה שקנה לה הבעל, אפילו לא באו לידה, אינו יכול למכור אפילו אין לו במה להתפרנס¹³, ויש אומרים שאפילו בגדי שבת ויו"ט אינו יכול למכור¹⁴, אבל כלי זהב ובדולח, יכול למכרם אם אין לו במה להתפרנס¹⁵.

האשה ואוכלת פחות, מה דין המותר, ונראה שזה דומה יותר לאינה רעבתנית, שלפירש"י המותר לבעל. פתחי חושן חלק ט פרק ט הערה כא.

¹⁰ ועי' מג"א (סימן שסז סק"א) ובמחצה"ש (שם), ועי' שו"ת וישב משה (ח"ב סימן לו).

¹¹ בשו"ת רב פעלים (ח"ב אהע"ז סימן לב) שנשאל בדין אשה הנשואה לאיש עשיר, וקרה להם שזה כב' שנים לא היו דרים זע"ז בעיר אחת, ובעלה שלח לה מעות סכום קצוב למזונותיה, והיא היתה דרה בבית אביה שהיה ג"כ עשיר קצת, ואכלה על שולחנו, ולא לקח ממנה כלום אף על פי שידע שהיא מקבלת מבעלה מעות עבור מזונות, ונשארו אצלה המעות ששלח בעלה, ועתה כשהזרה לבית בעלה רוצה היא לחלק המעות לעניים וצרכי צדקה, אם מותר לה לעשות כן בלי ידיעת בעלה, והיא מוענת שאילו עלה על דעתה שהם של בעלה היתה נותנת המעות לאביה, ולא קימצה ע"ד שיוכה בהם בעלה, וגם ברור שאביה לא היה מותר לה ע"ד שישארו המעות לבעלה, וכתב שה"ז כאילו לקחו ממנה דמי המזונות והחזירום לה שלא ע"ד לתת לבעל, ואף על פי שלא עשו כן ולא פירשו הדבר, סתמו כפירושו כפי אומד הדעת.

¹² טור שם עג מובא בח"מ צג ד ועיי"ש בב"ש ה

¹³ שו"ע סימן צ סעיף טו, וכתב בח"מ (סק"ג) בדעת השו"ע שאף בדיעבד המכר בטל, דהא קיי"ל (ב"ק דף קב ע"ב) המקדיש נכסיו אין להקדיש בכסות אשתו ובניו, משום שאינם שלו ואינם בכלל נכסיו, וה"ה שאינו יכול למכור. אבל הבי"ש (ס"ק נב) הביא מדברי הפוסקים שמסתפקים בזה דאפשר שאף לכתחלה יכול למשכנן, ומשכונן ומכירה דינם שוה, ולכן כתב שבדיעבד המכירה קיימת, ואף במטלטלין שנתן לה המכירה קיימת בדיעבד, ומ"מ בסוף דבריו כתב שלמעשה צ"ע, והביא דעת כמה פוסקים שאף בדיעבד המכר בטל בין מה שנתן לה ובין בכסות שקנה לה, ועי' שו"ת בעל התניא (סימן מז), ועי' הפלא"ה (בקו"א שם) שהאריך בביאור דברי הפוסקים, וכתב לחדש שאם קנה לה בגדים לפי כבודו כשהיה עשיר, והעני אח"כ ועתה אינו מחויב בזה, אפשר שיכול למכור, עיין שם.

¹⁴ בשו"ע (שם) כתב שאין חילוק בין בגדי שבת ויום טוב לבגדי חול, וכתב הח"מ (ס"ק נא) שהוא דעת מהרי"ק, אבל לדעת הרמב"ם (פ"א מלוה ה"ה) שהביא בחו"מ (סימן צז סעיף כו) דבע"ח גובה מבגדי שבת ויו"ט, ה"ה שיכול למכור, אבל בגדי חול לכו"ע אינו יכול למכור, והח"מ בתחלה כשסבר שבדיעבד מכרה קיים, כתב לתרץ דכאן איירי השו"ע לכתחילה, אבל לאחר שכבר נתחייב, בע"ח גובה מהם, דהוי כדיעבד, וכל זה בבגדים ותכשיטין שקנה במיוחד עבור אשתו ובניו, אבל מה שקנה לקישוט הבית, אף על פי שקנה לכבודה, פשוט שאינם בכלל תכשיטיה, והם שלו לגמרי ויכול אף לכתחילה למכרם, ונראה שפמוטים להדלקת נר שבת, לא חשיב בקנה עבורה,

¹⁵ שו"ע שם, וגם זה מדברי מהרי"ק (שורש י), והביא שם מדברי הרי"ף בתשובה שכתב שאין לדמותם לבגדים שאין בע"ח גובה מהם, מפני שיצאו מרשותו, שכלי זהב ובדולח אדם מקנה אותם על דעת שתתקשט בהם, ואם הוצרך לפרנסה יתפרנס מהם, משא"כ בבגדים שהם כלים ונפסדים, וסיים שלכן בע"ח גובה מכלי זהב ובדולח, אא"כ התנו בשעת קידושיהן שיכניסם לה, ודייק המהרי"ק מדברי הרי"ף שאינו מחלק בין בגדי שבת

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

וכן אין האשה יכולה למכור¹⁶ או לתת בגדיה ותכשיטיה, אפילו מה שהכניסה לו, ואפילו אמר לה שתעשה בהם מה שתרצה, ואם מכרה או נתנה בטל.

ד. מותר בלאות אלמנה ליורשיו

אלמנה¹⁷ כל זמן שלא נשאת ולא תבעה כתובתה, חייבים היורשים במזונותיה, צמצמה עצמה והותירה ממזונותיה¹⁸, המותר הוא ליורשים¹⁹, וכן אם הותירה מבגדיה הוא ליורשים²⁰.

אולם אם פסקו לה מזונות לפי שער השוק, והיא צמצמה עצמה ומצאה יותר בזול, המותר שלה הוא²¹.

ה. אוכלת ממש... עמו לילי שבת בשלמא

כבר התבאר לעיל דף סד: שיש אומרים²² שיכול הבעל לתת לה מזונותיה ותאכל ותשתה לעצמה, אף כנגד רצונה²³, ויש חולקים²⁴, ובלילי שבת לכו"ע אינו יכול לכופה שלא יאכל עמה²⁵.

ויו"ט לבין בגדי הול, שאין בע"ח גובה מהם, וה"ה שאינו יכול למכרם לפרנסה, ועי' בנה"ג, וכתב שם בשם מהרי"ט דהיינו דוקא מה שעשה לה לאחר נישואין, אבל מה שעשה לה קודם נישואין אינו יכול למכור לדעת הרמב"ם, עיין שם.

¹⁶ שו"ע סימן צ סעיף יט, מדברי הטור בשם הרא"ש, בין בנ"מ ובין בנצ"ב, כיון שהייב לתת לה כסות, ואם תמכור יצטרך לקנות לה אחרים, ומה שאמר שתעשה מה שתרצה, צריך לפרש כונתו שתוכל להפקידם ביד אחר שלא תחשוש שהוא יקחם, וכן שיכולה להשאילה, אבל לא למכור או לתת.

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם צג ג

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם צה ה

¹⁹ וכתב באה"ט (סק"ד) בשם שו"ת מבי"ט (ח"א סימן שיב) דדוקא צמצמה והמותר נשאר אצלה, אבל אם פסקו לה מזונות ואכלה עם בניה, וצמצמה עצמה והבנים אכלו המותר, אין להם עליה כלום, שכל סעודה שהכינה היה ראוי לה לעצמה, עיין שם,

²⁰ וכתב בח"מ (סק"ד) דאע"ג דלגבי בעלה כתב הטור (בסימן עג) שמותר בלאותיה הם שלה לימי נדותה, כדי שלא תתנגה על בעלה, גבי יורשים לא איכפת לן כמה שתתנגה, והבי"ש (סק"ה) כתב דאפשר שאם היא אדם לא אמרינן שתתנגה ומותר בלאותיה הם שלה, ובפת"ש (סק"ב) כתב בשם ישועות יעקב שהולק על הבי"ש.

²¹ בהפלא"ה (בקו"א), דהוי כהעדפה ע"י הדחק שבאלמנה הוא שלה.

²² הרמב"ם (פי"ב מה' אישות ה"י) וכן פירש המ"מ (שם הי"ב) בדעת הרמב"ם, וכ"כ בשו"ת להרמב"ן (מיוחסות סימן קד) שהביא דברי הרמב"ם והראב"ד,

²³ שו"ע סימן ע סעיף ב, בדעת הרמב"ם (שם פי"ב הי"ב)..

²⁴ רמ"א שם כדעת הטור ושאר פוסקים, שנגד רצונה אינו יכול לתת לה מזונות ע"י אחר, וכמ"ש לעיל, וסיים הרמ"א שכן נ"ל.

²⁵ שו"ע שם, שאז הוא מצות עונה, ונראה המעם משום קירוב הדעת, ואינו ראוי שתאכל לבדה, ובהפלא"ה (בקו"א) מסתפק שלפי"ז ה"ה כשאמר לה צאי מע"י וכו' צריכה לאכול עמו בלילי שבת.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ו. ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום ... בבית אפל מותר

כבר התבאר במסכת שבת דף פו. ולעיל דף נו שאסור²⁶ לשמש לאור הנר אף על פי שמאפיל בטליתו, וכן אסור לשמש ביום אלא אם כן הוא בית אפל, ותלמיד חכם שהוא צנוע בדרכיו ולא יבוא להסתכל מאפיל בטליתו²⁷ ושרי. ואין להקל בדבר זה אלא לצורך גדול, שיצרו מתגבר עליו²⁸. וכשיצרו מתגבר עליו, ויכול לבא חס וחלילה לידי הטא, מותר על ידי האפלת טלית בכל אדם²⁹.

עפ"י האר"י ז"ל תשהמ"ט ביום³⁰ יש לימנע ממנו לחלוטין ואפילו במקום מצוה³¹, וכן בזוה"ק בכמה מקומות אוסר לשמש ביום בלא לחלק בין בית אפל או להאפיל בטלית לתלמיד חכם.

ולאחר עלות השחר כל זמן שעדיין לא האיר היום, כל שלא הגיע זמן לבישת טלית ותפילין (שהוא כשעה קודם נין החמה), מותר עדיין לקיים מצות עונה³².

ז. זן קטני קטנים עד כמה עד בן שש

²⁶ שו"ע ונו"כ או"ח רמ"א

²⁷ והנה בכל הדינים הנזכרים דמותר על ידי האפלת טלית, לא ביארו הפוסקים דדוקא בתלמיד חכם, ומשמע דלכולי עלמא שרי, והטעם, משום דכאן שהוא ביום המיר טפי, משום דהוא נגד גדר הקדושה, ופשוט. שער הציון ס"ק בז

²⁸ מ"ב שם מה

²⁹ שער הציון שם ס"ק בה מחכמת אדם

³⁰ כה"ח סקע"ט וסק"פ בשם פע"ח בשם האר"י ז"ל דהמשמש ביום מושך נשמות מגולגלים ואין חילוק בין ת"ח לע"ה ובין בית אפל למאפיל בטלית.

³¹ וכגון בביאת מצוה בליל הנישואין שמחמת אונס לא הספיק לקיים מצותו עד שהאיר היום, או בליל טבילה או יוצא לדרך או בשבת לת"ח שמקפיד שלא לשמש ביממה"ה ומחמת אונס לא קיימו בליל שבת. ובמנורת המאור נר ג' כלל ו' ח"ה פ"ג אות ה' ושו"ת תורה לשמה סי' ס"ט וטהרת ישראל סעי' ע"ד מקילים לת"ח או בבית אפל.

³² בן איש חי פ' ש"ב וירא אות כ"ו, וכן מצדד באשל אברהם בוטשאטש.

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר לעיל דף מט: שאף³³ על פי שלא מצינו בתורה שחייבה את האדם לפרנס את בניו ובנותיו אפילו כשהם קטנים³⁴, חכמים חיבוהו³⁵ לפרנס אותם עד שיהיו בני שש³⁶, אפילו אינו אמיד, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אדם חייב לזונם, וכופין אותו ויורדין לנכסיו אם אין רוצה לזון אותם ברצונו³⁷ כיון שתקנת חכמים הוא זכו במזונותיהם אפילו אם יש להם משלהם.

ומשש ואילך מצוה לזונם ג"כ מתקנת חכמים עד שיהיו גדולים. כשאין להם ממון אבל אם יש להם ממון אין שום חיוב עליו³⁸.

אמרו חכמים שהזן את בניו על זה אמר דוד ע"ה (תהלים קו פסוק ג) אֲשָׁרֵי שְׁמִרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה עֲדָקָה בְּכָל עֵת זֶה הַמִּפְרֵנס בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כִּשְׁהֵם קֹטְנִים עַד שִׁיגְדְלוּ³⁹. כמבואר לעיל דף נ. אבל אם אינו רוצה אין כופין אותו אלא מפצירין בו בדברים, אם אינו מתרצה בדברים מכלימין אותו ברבים⁴⁰, ומכריזין עליו פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לפרנס בניו, והרי הוא גרוע מעוה טמא שמרחם על בניו והוא אינו מרחם, אבל אין כופין אותו בכפיות ועונשין.

³³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז עא א

³⁴ כדעת תוס' גימין מו: ד"ה ולביתך וכן עיין ריטב"א קידושין כב. ועיין מ"מ פ"א מנערה ה"ג ד"ה וראיתו עינין ארעא דרבנן מעקבת אות מ ס' תו שדייק מלשון הרמב"ם שחיוב יש מן התורה דז"ל הרמב"ם הלכות אישות פרק יב הלכה יד "כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים" משמע שחיובו מן התורה כמו חיובו לאשתו. ועיין אוצה"פ שם או ב הביא אחרונים נוספים שדייקו בן ברמב"ם.

³⁵ והא דלית הלכתא כותי' היינו בקטני' משש שנים עד שיביאו ב' שערות, אבל בקטני קטני' עד שש שנים חייב לזונן כדאי' פ' אעפ"י (דף ס"ה) דרש ר' עולא רבא אפיתחא דבי נשיאה אף על פי שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו הקטני' אבל זן אותם קטני קטני' וכמה עד בני שש דאמר רב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ממאי מדקטני היתה מינקת פוחתין לה ממעשי ידיו' ומוסיפין על מזונותי' ע"ב וע"ש, וכתב הר"ן ס"פ אף על פי [כה, ב מדפי הרי"ף] ז"ל יפה לחלב אלמא משום בן חייב לטפויי לה מזונות ומתוך לשונות הללו נראה לי דכי אמרינן דזן אותם קטני קטנים דוקא כשאמן קיימת ומדין מזונות אמן נגעו בה שכיון שהן נגררין אחריו אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם, אבל כשאין אמן קיימת אינו חייב במזונותיהן כו' אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו בן עכ"ל. אבני מילואים שם א ועיין שו"ת מהר"ם צלובלין עט שכתב אפשר שתי תקנות היו באושא קודם שש חיוב והוא להילכתא.

³⁶ כפי צרכם אבל אינו חייב לתת להם יותר מכדי צרכם שאינו חייב לפי עשרועיין שו"ת רשב"ש תקב וכן בבאה"ט שם ס"ק א, ועיין אג"מ ח"א קו ד"ה ולכן

³⁷ ח"מ שם א

³⁸ ב"ש שם ב

³⁹ בריו' משמע אחר שיגדלו חייב לזון אותם בתורת צדקה כשאר קרוביו אבל עד שיגדלו יש להם יתרון יותר משאר קרוביו. ב"ש שם ג

⁴⁰ ומה דאיתא בנמו' כפו ליה אסיתא לאו דוקא אלא היה כדי שיעמוד במקום גבוה וישמעו קולו ועצה טובה קמ"ל. דינא דחיי לאוין פ"א דף עה טור ד

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

במה דברים אמורים שאינו אמוד לנו בממון ליתן לצדקה, אבל אם הוא אמוד שיש לו ממון ליתן לצדקה המספקת להם, לוקחין ממנו בעל כרחו משום צדקה, שהרי כופין על הצדקה, וזנין אותם עד שיגדלו⁴¹. ובימינו עד גיל שיוכלו להכשירם דעבודה כל שהיא ולהיות בחברת הציבור⁴².

וחייב לזון אותם אפילו אם אמם מתה. ואם האב מת והניח בנים קטנים וגדולים חולקים בשוה וא"צ לפרוע להם מזונות עד שיהיה בני שש כי חיוב זה לזון אותם עד שיהי' בני שש אינו מוטל אלא על אביהן כל ימי חייו ולא אחר מותו⁴³.

ודוקא לענין מזונות כופין על הדרך שאמרנו בין לבנים בין לבנות, אבל אין כופין אותו להשיא בנותיו, ואף על פי שמצוה ליתן לבתו נדונייתה הראוייה לה, לא כייפינן ליה אלא מה שירצה יתן רק שישאנן⁴⁴. וי"א⁴⁵ שכופין אותו להשיא, אבל אין כופין אותו כמה נדוניא שיתן להן שאין חיוב עליו רק להשיא.

ה. קטן בן שש יוצא בעירוב אמו

כבר התבאר במסכת עירובין דף פב. שקטן עד שמלאו לו שש שנים⁴⁶, הרי הוא כאמו ויוצא בעירוב אמו, ואף שאין מערבין אלא לדבר מצוה וקטן לאו בר מצוה הוא, מ"מ כיון שלא אפשר לו בלא אמו, שהרי הוא הוא כרוך אחריה וכגופה דמי. ואין צריך להניח עליו מזון ב' סעודות לעצמו. אפילו אם אמרה האם שלא יהא העירוב לבנה.

ואם לא עירבה אמו, אפילו אם עירב אביו אינו יוצא בעירובו, ואינו הולך אלא למקום שהולכת אמו, ואפילו אם זיכה עליו אביו אינו מועיל והרי הוא כאמו.

אם הוא יתום מאמו יוצא בעירוב אביו, ואם יתום משניהם אפילו אחר יכול לערב עליו, ואם רוצה האם שילך עם אביו והיא אינה רוצה ללכת עמו מערב אביו עליו כמו שמערב על בנו, כלומר שמניח עבורו ובשליחותו מזון ב' סעודות.

⁴¹ עיין מהנה אפרים הלכות צדקה סי' א

⁴² שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת עד אות ד

⁴³ באה"ט שם א

⁴⁴ והכוונה דאין כופין על פרנסה כמו שכופין על צדקה אבל כופין שיתן לה בעל ואם ימצא מי שיקח אותה ערומה הרשות בידו ואם לא ימצא מי שיקח אותה בתנאי יתן לה פרנסה בצמצום כדי שיקח אותה מי שיהיה אבל מצוה הוא ליתן נדן הראוי כדי לזונם להגון לה. ח"מ שם ב

⁴⁵ ב"ש שם ד מהג"מ

⁴⁶ שו"ע ונו"כ או"ח תיד ב ומ"ב שם

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אבל אם נכנס בתוך שבע אפילו יום אחר צריך לערב עליו בפני עצמו, ואינו יוצא לא בעירוב אמו, ולא בעירוב אביו.

ו"א שאם אביו בעיר אפילו בן ד' שנים או בן חמש שנים באינו חריף כ"כ אינו יוצא בעירוב אמו, משום שאז אינו נמשך כ"כ אחר אמו, אלא אם זיכו עבורו.

ט. מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב

כבר התבאר לעיל דף סד: שאם מניקה את בנה פוחתין⁴⁷ לה ממעשי ידיה⁴⁸, ומוסיפין לה על מזונותיה דברים שיפים לחלב, ויש אומרים⁴⁹ שאפילו לא הוסיפו לה משל בעל, צריכה לאכול יותר משלה אם יש לה.

והתבאר שנותן לה יין בכל מקום מה שנוהגין לשתות ליום ולא יותר מכוס אחת⁵⁰, שכיון שהיא מניקה צריכה יותר להחזיק עצמה להרבות החלב. וי"א שנותנים אף יותר מכוס אחד כשצריכה לכך⁵¹.

הדרן עלך אף על פי

⁴⁷ שו"ע סימן פ סעיף יא, והבי"ש (ס"ק יג) מדויק מדברי הטור שמוסיפין לה מזונות מחמת עצמה, ואפילו דברים שאינם מוסיפים חלב. וכתב בכנה"ג (בסימן ע) בשם שו"ת מהרש"ל (סימן מה) שאם תבעה שיתן לה מזונות ומאכלים טובים באותן ג' וד' שבועות אחר הלידה שדרך הנשים לשכב במטה, ולשכור לה משרתת כדרך הנשים, והבעל אינו רוצה כופין אותו ליתן. וכתב הבי"ש (ס"ק כא) שאם אמרה איני ניוזנית וכו', גם הוספה זו אין מוסיפין לה, ובחידושי הפלא"ה (בקו"א) כתב דלא מיבעיא לדעת הפוסקים שבאומרת איני ניוזנית וכו' פטורה ממלאכות הבית, א"כ פטורה גם מהנקה, וצריך לשלם לה שכר כמו בגרושה, ומסתמא שכר הנקה אינו פחות משיעור התוספת במזונות, ואפילו לדעת הפוסקים שצריכה לעשות מלאכות הבית, ופטור מלשלם לה שכר הנקה, צ"ע אם היא חייבת להוציא משלה למזונות יתירים, עיין שם.

⁴⁸ נראה שגם ממלאכות הבית פוחתין לה, ולכאורה נראה שאפילו יכולה לעשות, שאם אינה יכולה מחמת חולשתה, נראה פשוט שאפילו אינה מניקה, אם מפאת חולשתה אינה יכולה לעשות כל המלאכות היא פטורה, וצ"ע. פתחי חושן שם פרק י הערה מה

⁴⁹ רמ"א שם, וכתב הח"מ (ס"ק כא) שמ"מ חייב הבעל לשלם לה מה שהוציאה משלה עבור הנקת הולד, ובהפלא"ה (בקו"א) מסתפק כשהוציאה משלה ולא אמרה בפני עדים שרוצה לתבוע מהבעל, אם חשיב כפורע חובו של הבריו, עיין שם, ועי' ערך ש"י. וכל זה הוא לפירוש הרמב"ם (פכ"א מה' אישות הי"א), אבל הראב"ד שם השיג על הרמב"ם ומפרש כל הלכה זו דלא איירי בחיוב הבעל לאשתו מינקת, אלא איירי באשה ששכרו אותה להניק בן אחר, וע"ז אמרו שמכיון שמקבלת שכר עבור ההנקה, והשכר לבעלה, חייב לפחות לה משאר מעשי ידיה וכן צריך להוסיף לה מזונות, ופירש הבי"ש (ס"ק יד) דקמ"ל שאפילו לא פסקו לה מזונות בשכרה, אלא שכרו אותה בשכר קצוב, חייבת לאכול משלה הרבה כדי שתוכל להניק, וכן פירש במאירי.

⁵⁰ יותר מכוס אחד אין נותנין דהא אמרינן ששני כוסות הם ניוול לאשה. ח"מ ה

⁵¹ מה שהביא הח"מ הוא בשאר אשה. אך מניקה שאני כיון דצריכה ליין אין חוששים לתאו' זנות. ב"ש שם ה

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

א. מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה הוא אוכל פירות בחייה

כבר התבאר לעיל דף מו: שכל איש⁵² הנושא אשה בין בתולה בין בעולה בין קמנה בין גדולה אחד בת ישראל או גזירת או משוחררת, יתחייב לה מיד כשנושאה בעשרה דברים ויזכה ממנה בארבעה דברים, אפילו לא נכתבו בכתובתה או אפילו לא כתב כתובה כלל אלא נשאה סתם.

אלו הן הארבעה שהוא זוכה בהן ממנה: מעשה ידיה, ומציאתה, ואוכל כל פירות נכסיה בחייה, ואם מתה בחייו יירשנה. וכולן מדברי סופרים

ואלו הן העשרה דברים שמתחייב בהן⁵³, שלשה מן התורה⁵⁴ דכתיב (שמות כא פסוק י) שְׂאֵרָה פְּסוּתָהּ וְעַנְתָּהּ לֹא יִגְרַע. שארה זה מזונותיה. כסותה כמשמעה. עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה הם מדברי סופרים וכולם מתנאי בית דין אפילו לא נכתבו. האחד מהם הוא עיקר כתובה, והשאר נקראים תנאי כתובה. ואלו הן: חייב לרפאותה אם חלתה, ולפדותה אם נשבת, וקבורה אם מתה, יושבת בביתו, ולהיות ניוזנית מנכסיו אחרי מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו ניוזנות מנכסיו אחרי מותו עד שיתארסו, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יתר על חלקם בירושה שעם אחיהם.

ב. בושתה ופגמה שלה ... בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולו אחד שלו ינתן מיד ושללה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות

⁵² שו"ע ונו"כ אבה"ע"ז סט א – ג

⁵³ אף על פי שמונה והולך י' דברים אינם כולם באשה אחת שאם מת הוא בחייה אין כאן קבורה דהא יורשיה קוברים אותה וגם אין כאן כתובת בנין דכרין ואם מתה היא בחייו אין כאן חיוב כתובה וגם אין שייך שתהיה ניוזנת מנכסיו ויושבת בביתו כל זמן אלמנותה אלא ודאי לצדדין קתני. ח"מ שם ב

⁵⁴ דעת הרמב"ם כל השלשה הן מן התורה וע' במ"מ שחילק בין מזונות לכסות והרא"ש פ' שני דיני גזירות כתב דמזונות הן מדרבנן ודעת הר"ן בפ' נערה (ד' תק"ה ע"ב בסופו) דאף כסות מדרבנן וכדעת הרמב"ן כו' קרא לעונה הוא דאחא. ח"מ שם ג

הלכות הדרף היומי

מסנת כתובות

החובל באשת איש, נותן השבת והריפוי לבעלה⁵⁵, והצער הוא שלה⁵⁶, והבושת והנזק חולקים ביניהם, אם בגלוי הוא, כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידה וזרועותיה, השליש שלה ושני שלישים לבעל, ואם בסתר הוא הנזק, השליש לבעל וב' שלישים לאשה של בעל, נותנין לו מיד והחלק שלה נעשה נכסי מלוג.

חירף אותה⁵⁷ שום אדם בדברים, אף על פי שהמבייש בדברים פטור, אם פייסוה בממון, אם חרפוה בגלוי בפני רבים⁵⁸ לו ב' חלקים ולה חלק א', ואם בסתר בפני שני עדים, לה ב' חלקים ולו חלק א'.

⁵⁵ שו"ע אבהע"ז סימן פג סעיף א, שהשבת הוא עבור ביטולה ממלאכה, והרי מעשי ידיה הם של בעל ונמצא שההפסד הוא שלו (ולא מצאתי אם צריך לשלם לבעל גם מה שאינה יכולה לעסוק במלאכות הבית, וצ"ע), וכתב בי"ש (סק"א) שאם אמרה איני ניוזנית ואיני עושה אין השבת שלו, אבל אם עושה לעצמה השבת שלה, ובחידושי הפלא"ה (בקו"א) כתב שזה דעת הרמב"ם והרא"ש, אבל התוס' ס"ל דהשבת לאשה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, ועיי"ש מ"ש ליישב ב' השיטות, וכתב שהחובל באלמנה שמעשי ידיה של יורשים ואינם אוכלים פירות, לדעת הרמב"ם אינו נותן שבת קטנה ליורשים, אלא ילקח בהם קרקע והם יאכלו הפירות, עיין שם. כתב בב"ש ובח"מ (סק"א) בדין אשה שאינה חייבת לעשות מלאכה אלא מעמ כדי שלא תשב בטל, דתליא בפלוגתא שהביא בסימן פ (סק"ד) אם בכה"ג מעשי ידיה לבעלה, שלדעת הפוסקים שהוא לבעלה, חייב לתת לו שבת של כל המלאכות, שיכול הבעל לומר הייתי מפיס את אשתי שתעשה מלאכה כל היום. וכן בדין הרפוי דשייך לבעל, משום דבלא"ה הוא חייב ברפואתה, ולכן נותן החובל דמי הריפוי לבעל והוא יעסוק בריפוייה, וכתב הח"מ (סק"ב) שאין הבעל יכול להשתכר בריפוי ע"י שיתנו לה סם חריף שתתרפא מהר, שהרי יש לה צער מכך, ובצער לא זכי ליה רחמנא, ומשמע בב"ש (סק"ב) שאם הסכימה לכך, נותן לה עבור הצער, ומ"מ נראה שאם אמדו הריפוי ונתן לה בבת אחת, כמבואר בשו"ע חו"מ (סימן תכ סעיף יח, – ובפת"ח [חו"מ] דיני נזיקין פרק יא סעיף יד), ונמצא שנתרפאה מהר, מותר הריפוי הוא לבעל, וכ"כ הפלא"ה (בקו"א), וכתב עוד שאם גירשה צריך לתת לה דמי הריפוי וכן השבת שלאחר גירושיה, ואם המזיק רוצה לשלם לרופא בלי אומדן, כתב הפלא"ה מלשון הרמב"ם שאין לבעל בריפוי כלום, ועי' שו"ת בצל החכמה (חו"מ סימן ט).

⁵⁶ שו"ע שם, ובח"מ (סק"ג) מסתפק אם דינם כנכסי מלוג שהבעל אוכל פירות, והבי"ש (סק"ג) מוכיח מהא דסימן פה (סעיף ז) שלא הזכיר שנעשה נכסי מלוג אלא גבי בושת ופגם, ומשמע בדדמי הצער אינו אוכל פירות, ועי' ביאור הגר"א (סימן פג סק"ד), ועי' רמ"א חו"מ (סימן תכד סעיף יא).

⁵⁷ רמ"א שם

⁵⁸ ח"מ שם ה